

şap, kemik ve bağa türü maddeler kullanılmıştır. Ayrıca az sayıda deri üzerine iplik veya sim işlemeli bazı tirkeşlerle Batı süsleme tarzlarının hâkim olduğu lake teknikli ok, yay ve kuburlar mevcuttur. b) Balta (teber) ve gönderli baltalar. Müzede sergilenen baltaların eskileri Memlûkler'e ait olup (XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılın başı) bunları XVII. yüzyıldan itibaren örnekleri bulunan Osmanlı baltaları ile XVIII. yüzyılın sonlarına tarihlenen İran baltaları takip etmektedir. Az miktarda da XVII-XVIII. yüzyıllara ait İskandinav, Rus, Alman ve Saxon baltası bulunmakta, ayrıca Avrupa dillerinde "halberr" adıyla anılan, fonksiyon ve şekil itibarıyla balta ve mızraklarla aynı türde olan bir grup saldırı silâhi daha yer almaktadır. c) Kesici silâhlar. Müzede müslüman ve hıristiyanlara ait XII. yüzyıldan XX. yüzyılın başına kadar gelen ve kılıç, kama, yatağan, hançer, kasatura, cembeye ile bıçaklardan oluşan çok geniş bir kesici silâh koleksiyonunu mevcuttur. Bunlar arasında özellikle XV-XVI. yüzyıla ait İslâm ve Avrupa kılıçlarının en gelişmiş örnekleri ağırlık taşımaktadır. 2. Savunma Silâhları. Zırh (zırh gömlek, göbeklik, dizçek, kolçak), miğfer ve kalkandan oluşan savunma silâhları çok zengin bir koleksiyon teşkil etmektedir. Çoğunluğu müslümanlara ait olan savunma silâhları diğer silâh türlerine nisbetle kitâbeleri, bezemeleri, bezeme teknikleri ve biçimlerindeki çeşitlilikleriyle dikkati çekmektedir. Bu silâh grubu Memlûk, Osmanlı ve İran gibi büyük İslâm devletlerine ait olanların dışında, Türkler'in Osmanlı öncesi devirlerine ait örneklerle daha da zenginleşmiştir. Ayrıca burada XIII-XIX. yüzyıllar arasında Avrupa'da kullanılan miğfer türleri de yer almaktadır. 3. Ateşli

Silâhlar. Müzede 300'den fazla İslâmî ve Avrupa topundan oluşan büyük bir top koleksiyonu bulunmaktadır. Fâtih Sultan Mehmed döneminden başlayan ve Cumhuriyet'e kadar uzanan Türk topları ile az miktardaki Memlûk ve İran topu İslâmî top grubunu teşkil eder. Bunun yanında, özellikle XVI. yüzyıldan itibaren İtalya (Venedik), Avusturya, Fransa, Rusya ve Almanya gibi belli başlı Avrupa devletleriyle yoğunlaşan münasebetler sonucu ganimet veya hediye olarak alınan Avrupa topları da önemli bir bölüm oluşturmaktadır. XVI. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyılın ortalarına kadar gelen tüfek koleksiyonunun en eski örnekleri fitilli metris tüfekleridir. Bunları çakmaklı, kapsüllü ve mekanizmalı tüfekler takip eder. Ayrıca seksiyonda, XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl başlarına ait mitralyözler ve otomatik tüfeklerle çağdaş ateşli silâhlar da birkaç örnekle temsil edilmiştir. Tüfeklerde olduğu gibi çok çeşitli ülkelerin örneklerinden oluşan tabancalarda da özellikle düello tabancaları, özel yapımlar ve el yapısı olanlar dikkati çekmektedir.

Silâh koleksiyonlarının dışında kalan üniformalar, madalya-nişanlar, sancak alemleri, bayrak-sancak ve çadırlar müzede korunan diğer askerî malzemenin başlıcalarıdır. Bu malzemeden çadırlar dışındaki gruplara girenler sayıca az olup genellikle XIX. yüzyılın ortasından XX. yüzyılın ilk yarısına uzanan yüz yıllık bir tarih dilimi içinde yer almaktadır. 350 parça civarındaki çadır koleksiyonunun tamamı Osmanlı çadırlarından meydana gelmektedir. İçlerinde benzeri bulunmayan tek örneklerin de yer aldığı XVI. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başı arasına tarihlenen çeşitli çadırlar ve çadır parçaları, müzenin tekstil grubunun en önemli eserleridir.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Sermed Muhtar [Alus], *Müze-i Askerî-i Osmânî Rehberi*, İstanbul 1338, II; Aziz Ogan, *Türk Müzeciliğinin 100 üncü Yıldönümü*, İstanbul 1947, s. 3 vd.; Cenap Çürük — Ersin Çiçekçiler, *Türk Çadırları Kitabı*, İstanbul 1983; *Askerî Müze* (Akbank Sanat Kültür Serisi 6), İstanbul 1983; Erdoğan Merçil, "Türkiye Askerî Müzeleri", *TK*, II/22 (1964), s. 98-101.

 CENAP ÇÜRÜK

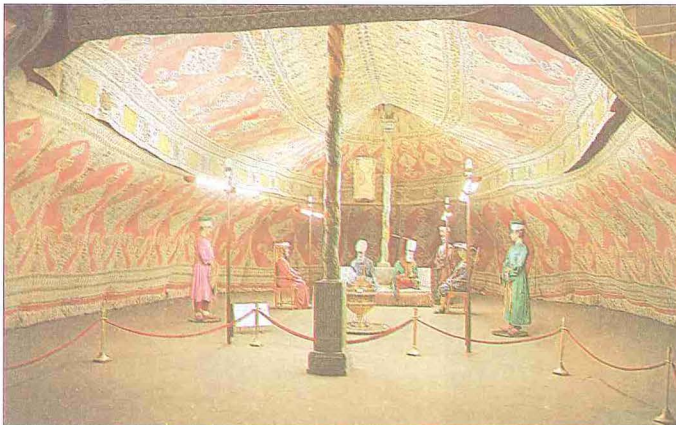
ASKERİMÜKREM

(عسكر مكرم)

İran'ın Hûzistan eyaletinde Ahvaz'ın kuzeyinde kurulan ve bugün mevcut olmayan eski bir şehir.

Mesrukan Kanalı'nın (bugün Âb-ı Gerger) her iki kıyısında, kanalın Karun nehrinin ana kolu Şuteyt ile birleştiği yerin hemen yukarısında kurulmuştu. Önceleri yerinde küçük bir köyün bulunduğu bilinen Askerimükrem'in kuruluşu ile ilgili tarihî bilgiler birbirinden farklıdır. Bir rivayete göre, Emevîler'in Irak valisi Haccâc b. Yûsuf (ö. 95/714) zamanında Hurzâd b. Bâs öncülüğünde çıkan bir isyanı bastırmak üzere gönderilen Mükrem b. Muâviye adlı kumandan tarafından askerî kamp olarak kurulmuştur. Diğer bir rivayete göre ise Irak Valisi Mus'ab b. Zübeyr (ö. 72/691) zamanında, Ahvaz Valisi Mutarrif'i öldürerek isyan eden Ubeydullah b. Ziyâd'ı yakalamak üzere görevlendirilen Mükrem b. Mutarrif'in ordugâh kurduğu yerdir. Kumandan Mükrem burada bir müddet ikamet ederek birçok bina yaptırmış ve böylece Askerimükrem yavaş yavaş gelişerek şehir hüviyetine girmiştir. Yakınında Sâsânî devri şehirlerinden olan ve müslüman akınları sırasında yıkılan Rustâk Kavad (Rüstekubâz) şehri bulunuyordu. İkliminin güzelliği ve bölgenin merkezi olması sebebiyle kısa zamanda gelişen Askerimükrem, Abbâsîler ve Büveyhîler devrinde önemini sürdürdü; özellikle bu dönemlerde bir darphane şehri olarak ün yaptı. *Hudûdü'l-âlem*'de buranın dünya çapında bir şeker üretim merkezi olduğu kaydedilmektedir. XIV. yüzyılda da gelişmesini sürdüren Askerimükrem daha sonra harabe haline geldi.

Önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Askerimükrem'de pamuklu ve ipekli dokumacılığı gelişmişti. Şehir, ticarî önemi yanında İslâmî ilimlerin ve bilhassa kelâm ilminin yüksek seviyede tahsil

Askerî Müze'nin tekstil grubu eserlerin sergilediği kısımında yer alan çift daireli otağ (Envanter, nr. çadır 1)

edildiği bir yer olmakla meşhurdur. Ebû Ahmed Hasan el-Askerî (ö. 382/992) ile Ebû Hilâl el-Askerî (ö. 395/1005'ten sonra), buraya nisbet edilen âlimlerin en ünlüleridir. Bugün Askerimükrem'in yerinde Şüster'in 45 km. güneyindeki Bend-i Kîr harabeleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Fütûh* (Müneccid), s. 375-376; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 160; *Hudûdül-âlem* (Minorsky), s. 130; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 409-410; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, IV, 123-124; Kazvîni, *Âşârü'l-bilâd*, Beyrut 1969, s. 222-223; Hamdullah Müstevfî, *Nüzhetu'l-kulûb* (nşr. M. Debir Siyâkî), Tahran 1362, s. 112; Muhammed Takî Han Hakîm, *Genc-i Dâniş Coğrafyâ-yı Târîhî-i Şehrâ-yı İrân*, Tahran 1366, s. 398-399; G. Le Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, London 1966, s. 236-237, 246-247; Herbert Busse, "Iran Under the Büyids", *CHIr.*, IV, 256, 375; a.m.f., *Chalif und Grosskönig die Buyinden im Irak (945-1055)*, Beyrut 1969, s. 265, 327, 348, 438; *Géographie d'Aboulféda*, II, 74, 87; M. Streck — [L. Lockhart], "Askar Mukram", *El²* (İng.), I, 711; C. E. Bosworth, "Askar Mokram", *EIr.*, II, 768.

MUSTAFA L. BİLGE

ASKERİSÂMERRÂ

(bk. SÂMERRÂ).

ASKI

Kubbeli yapılarda tavandan aşağı doğru sarkıtılan süs unsuru.

Kandil gibi zincir ucuna takılan askılar küre veya yumurta şekillerinde olmakta ve alt taraflarında da püskül bulunmaktadır. Küre şeklindekiler genel-

likle hindistan cevizinden, beyzîler ise deve kuşu yumurtasından yapılmışlardır. Ayrıca çiniden yapılanları ve kıymetli taşlarla süslenmiş olanları da vardır. Askıların akustik fonksiyonları bulunması sebebiyle asıldıkları noktalar dikkatle seçilmiş, kötülüklerin içeri girmesini engellediği inancıyla da deve kuşu yumurtasından olanlar kapılara yakın yerlere asılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Arseven, "Aski", *SA, I*, 111; N. Rüştü Büngül, "Aski", *Eski Eserler Ansiklopedisi*, İstanbul, ts., I, 27.

ÖZKAN ERTUĞRUL

ASL

(bk. ASIL).

el-ASL

(al-âsil)

Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin (ö. 189/805)

"Zâhirü'r-rivâye" veya "Uşûl" diye bilinen ve Hanefî mezhebinin ana kaynaklarını oluşturan altı eserinden biri.

İmam Muhammed'in ilk ve en hacimli eseri olup *el-Mebsût* diye de bilinmektedir. Ebû Hanife'nin görüşlerinin esas alındığı eserde kendisinin ve Ebû Yûsuf'un ona katılmadıkları konulardaki farklı görüşlere de yer verilmiştir. İhtilâfın zikredilmediği hususlarda Ebû Hanife ve iki talebesinin aynı görüşte olduğu anlaşılır. Yer yer İbn Ebû Leylâ'nın ihtilâflarının da zikredildiği ve genelde fik-

el-Asl'ın Ebû Süleyman el-Cüzcânî rivayetinin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1026)

hî ta'âlî'lerin pek bulunmadığı *el-Asl*'i İmam Muhammed'den birçok talebesi rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin en kuvvetlisi Ebû Süleyman el-Cüzcânî'ninkidir. Hâkim eş-Şehîd, *el-Asl* esas olmak üzere İmam Muhammed'in *zâhirü'r-rivâye** eserlerini *el-Kâfi* adıyla ihtisar etmiş, bu eser de Serahîl tarafından *el-Mebsût* adıyla şerh edilmiştir. Başta Abdülazîz el-Halvânî ve Ebû Bekir Hâherzâde olmak üzere bazı müteahhir Hanefî âlimlerinin *el-Mebsût* adıyla telif ettikleri eserler de esasen *el-Asl*'in birer şerhinden ibarettirler. Abdürrahîm b. Ebû İsmâ el-Belhî tarafından da ihtisar edilen *el-Asl*'in çeşitli kütüphanelerde birçok yazma nüshası mevcut olup ilk defa Dr. Şefik Şehâte tarafından Kahire'de (1954) ve Ebû'l-Vefâ el-Efgânî tarafından da Haydarâbâd'da bir cildi neşredilmiştir (Sezgin, I, 422, 934). Eserin tamamını ise daha sonra İdâretü'l-Kur'ân ve'l-ulûmî'l-İslâmiyye Karaçi'de beş cilt halinde neşretmiş olup ilk dört cildin edisyon kritiğini Ebû'l-Vefâ el-Efgânî, son cildi de Dr. Şefik Şehâte yapmıştır.

1. II. Mahmud tuğralı, mavi ve pembe mineli askı (TSM, Hazine, nr. 2/7616). 2. III. Selim tuğralı askı (TSM, Hazine, nr. 2/1865). 3. XVIII. yüzyıla ait askı (TSM, Hazine, nr. 2/7615). 4. Mâsallah yazılı bir askı (Üsküdar Mevlevihanesi Türbesi)

